

منزلت علمی حضرت فاطمه (س)

حضرت زهرا(س) درس رسمی و مکتبی به شیوه متعارف نخوانده‌اند و در تاریخ نیز در این باره که ایشان نزد معلم و آموزگار خاصی (غیر از رسول اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله) تحصیل کرده باشند، مطلبی وارد نشده است ...

دکتر سید احمد بهشتی: حضرت زهرا(س) درس رسمی و مکتبی به شیوه متعارف نخوانده‌اند و در تاریخ نیز در این باره که ایشان نزد معلم و آموزگار خاصی (غیر از رسول اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله) تحصیل کرده باشند، مطلبی وارد نشده است .

ولی در عین حال، ایشان با وجود آنکه راه معمولی و طولانی کثرت تعلیم و تعلم را به طریق عادی طی نکرده، حائز بالاترین منازل و مراتب علمی است و هرگز نمی‌توان گفت ایشان توانایی خواندن و نوشتن نداشته و از این موهبت محروم بوده‌اند؛ چنان که درباره حضرت امیر(علیه‌السلام) هم در تاریخ ثبت نشده که ایشان در جایی خاص، دروس اکتسابی را به صورت مکتبی فراگرفته باشند ولی در عین حال، بسیاری از کتابت‌ها و حتی کتابت قرآن و کتابت امور مربوط به پیامبر(صلی‌الله‌علیه‌وآله) و نگارش نامه‌ها را انجام می‌دادند. تاریخ زندگی حضرت فاطمه (س) درخصوص این مطلب (تعلم و نوشتن) صامت است ولی قرآینی در زندگی ایشان وجود دارند که نشان می‌دهند ایشان خواندن و نوشتن می‌دانستند. در تاریخ آمده است که روزی حسنین (علیهما السلام) خطی را نوشتند و نزد مادر آوردند تا ایشان قضاوت کنند که کدام یک از دو خط نیکوترند. ایشان امر را به حضرت پیامبر(ص) و علی(ع) ارجاع دادند ولی در نهایت، آن بزرگواران نیز قضاوت امر را به وجود خود حضرت فاطمه زهرا(س) موکول کردند و این نشانه آن است که در این بانو، شایستگی حل و فصل چنین امر ظریف و مهمی را می‌دیدند.

یکی از نکات مهمی که درباره منزلت علمی حضرت فاطمه(س) باید گفت، مطلبی است که می‌توان از تعبیر بلند حضرت سجاد(علیه‌السلام) درباره حضرت زینب(س) استنباط کرد. حضرت سجاد(علیه‌السلام) درباره حضرت زینب(س) می‌فرمایند: «أَنْتِ بِحَمْدِ اللَّهِ عَالِمَةٌ غَيْرُ مَعْلَمَةٍ؛ شَما بِحَمْدِ اللَّهِ دَانِیَّةٌ هَسْتِیْ کَ با تَعْلِیمِ مَعْمُولِیْ بَہ عِلْمٍ وَ دَانَشِ دَسْتِ نِیَافْتِہِیْ. قَطْعاً اِین تَعْبِیر وَ اِین تَعْرِیْفِ دِرْبَارِہٖ حَضْرَتِ زَہْرَا(س) بَیْشْتَرِ صَدَقِ مِی‌کُنْد وَ اِیشَانِ عَالِمَہٗ غَیْرِ مَعْلَمَہٗ اسْت وَ عِلْمِ اِیشَانِ خَدَادَدِیْ اسْت. کَسِیْ کَہ دِر رِوَایَاتِ، بَہ عِنْوَانِ «مَحْدَثَہٗ» مَعْرِفِی شَدَہ وَ فَرَشْتِہٗ بَا اَو سَخَنِ مِی‌گَفْتِہ وَ حَقَائِقِ رَا بَرایِ اَو بَیَانِ مِی‌کَرْدَہ وَ اِیشَانِ اَمَلَا مِی‌کَرْدَہ وَ حَضْرَتِ اَمِیر(ع) مِی‌نُوشْتِہ، قَطْعاً وَجُودِیْ اسْت کَہ بَہ گَنْجِیْنِہِہایِ عِلْمِ لَدَنیْ رَاہ دَارْد.

کسی که وجود مبارکش طبق شهادت روایات و زیارات، مهبط ملائکه الهی و محل نزول کلام و تکلم پروردگار بوده، مسلماً دارای مقام بلند «عالمه غیرمعلمه» است. حضرت زینب کبری(س) دارای عصمت صغری و حضرت زهرا(س) دارای عصمت کبری هستند و اگر مقامات علوم لدنی و افاضات نوریه و اشراقیه علوم الهیه از لوازم مقام عصمت است، مسلماً و به طریق اولی حضرت فاطمه(س) صاحب مقامات علوم غیرتعلیمی هستند. حضرت مریم(س) با فرشته‌ها هم صحبت بود و قرآن او را زنی برگزیده می‌داند: «إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ.» (آل عمران: 42) و در جای دیگری می‌فرماید: «يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ.» (آل عمران: 43) حضرت مریم(س) نخست برگزیده می‌شود و از لوازم اصطفا و عبودیت الهی این است که فرد همراز فرشتگان می‌شود. خداوند درباره گفت‌وگوی فرشته با مادر حضرت موسی(ع) هم می‌فرماید: «أَنْ أَرْضِعِيهِ إِذَا خَفَتْ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكِ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ.» (قصص: 7)

این وحی توسط فرشته بود یا بی‌واسطه؟ بعضی‌ها گفته‌اند مگر می‌شود غیر از انبیا کسی با فرشته گفت‌وگو داشته باشد؟ بعضی از اهل سنت مخالفت می‌کنند و می‌گویند محال است فرشتگان با غیرانبیا تکلم داشته باشند. ولی این آیات نشان می‌دهند با اینکه این زن‌ها نبی نبودند ولی با فرشته وحی ارتباط داشتند. بنابراین، حضرت فاطمه(س) که مقام و منزلتش از زن‌های برجسته یاد شده در تاریخ برتر است، به طریق اولی از چنین مقام و منزلتی برخوردار بوده است. این مقام والا مقامی است برای بالاترین زن گیتی.

مرحوم علامه مطهری گاهی در جلسات طلبگی می‌فرمودند: بعید نیست حضرت فاطمه(س) مقامشان از ائمه هم بالاتر باشد؛ ائمه‌ای که مقامشان از انبیا بالاتر است؛ مقام حضرت فاطمه(س) از ایشان بالاتر است. من خودم این حدیث را ندیدم و نخواندم ولی این حدیث را یکی از علما از قول امام حسن عسکری(ع) نقل می‌کرد: «الفاطمه الحجه علینا؛» حضرت فاطمه(س) حجت بر ما ائمه(علیهم‌السلام) است. وقتی ائمه اطهار(علیهم‌السلام) بر مردم حجتند و حضرت زهرا(س) حجت بر ائمه است، بنابراین، مقام علمی آن حضرت(س) را نمی‌توان دست‌کم گرفت؛ تو خود حدیث مفصل بخوان از این مجمل. بنابراین اگر پیامبر(صلی‌الله‌علیه‌وآله) هزار باب علم را به امیرالمؤمنین(ع) تعلیم داده، می‌فرماید: «إِنَّا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَ عَلِیُّ بَابُهَا،» اگر پیامبر(صلی‌الله‌علیه‌وآله) شهر علم و حضرت علی(ع) باب علم است، حضرت زهرا(س) از این باب باید جلوتر باشند و طبق این شواهد، حضرت صدیقه(س) باید از لحاظ علمی، مقام بسیار برجسته و بالایی داشته باشند.

